

HALLANDSFARARES INFORMATION

Medlemsblad för Hallands Genealogiska Förening

Sept 1989

Nr 10

Red. Sperling Bengtsson, Sjärdals Lyckeväg 16, 310 42 Haverdal, tel 035 - 52001

Redaktören har ordet:

Så har vi ännu en ny, lång släktforskaräsöng framför oss. För vår förening innebär det att börja med två anbytarträffar, i Kungsbacka den 7 och Hylte den 21 oktober. Slutligen kommer Höstmötet i Falkenberg, men mer om detta inuti bladet.

Lite varstans sitter flitiga medlemmar och skriver av Vigselsböcker i sina hemsöcknar, men ännu väntar några söcknar på avskrivning och nya bidrag är välkomna. Helst bör det vara hela söcknar, som hittills, men det hindrar inte, att ett par stycken kan komma överens om en söcken. Den folkrikaste söcknen i Halland var Fjärås, som Eva Andersson i Onsala har börjat på och gärna vill ha hjälp med någon del.

Vi skall också uppmärksamma den forskning som har gjorts kring Hallands rotebåtsmän och fortsätta på det. Mera om det längre fram.

Att släktforskning kan bli rätt kostsamt är ju allom bekant. Att resa till olika arkiv för att söka efter anförer eller mera om redan kända, men också att sitta hemma eller på närmaste bibliotek med lån av filmer och mikrofilm utifrån. Därför har avgiften för sådana lån följts med stor uppmärksamhet och alltför stora skillnader har påtalats och jämkats. Det senaste är de beslut i frågan som har fattats i Laholms kommun under senaste tiden. En undersökning för att få klarhet i saken håller på att göras och samtidigt görs en jämförelse med avgifter för lån på andra bibliotek i länet, som borde vara någotsånär lika.

Med detta utskick kommer också föreningens stadgar för översyn. Några större förändringar är inte aktuella och dessutom skall de ju alltid vara tillgängliga för medlemmarna.

Sperling Bengtsson

REGISTRERING AV VIGSELBÖCKER: Det har nu kommit in ganska många avskrifter av Vigsellängder, av dem är endast ett par stycken registrerade på data. Det är ju inte så många som har tillgång till en dator, och därmed är det inte så många som kan hjälpa till att registrera vigsellängderna.

Ni som inte har någon dator har nu chansen att få prova på. Hör av er till mej, för vi skall anordna ett par arbetsdagar i höst där det är tänkt att vi skall jobba med vigselsregistrering.

Det är inga svårigheter alls, ni behöver inte veta något om datorer, det ni behöver veta lär ni er snabbt.

Ring till Sven Johansson 035-128864 så hör jag av mej när det blir aktuellt.

ANBYTARDAGAR

* KUNGSBACKA
lördagen den 7 oktober kl.12.00
i Nordhallands hembygdsförenings
lokal, Norra Torggatan 2.

* HYLTE
lördagen den 21 oktober kl.10.00
i biblioteket.

Program för de båda anbytar-
dagarna finns på närslutna
anmälningsblanketter.

HÖSTMÖTE

Måndagen den 6 november kl.19.00
håller HGF ordinarie höstmöte i
Falkenberg, Folkets Hus.

TEMAKVÄLL KRING HALLANDS
ROTEBÅTSMÄN.

Uppgifter om halländska båtsmän
söktes för underlag till en sammen-
ställning av dessa. Ju fler vi har
till höstmötet desto bättre.

En information om beställnings-
rutiner för mikrokort från SVAR
kommer även att ges.

Mer detaljerat program kommer i
novembernumret.

DATORINTRESSERADE

Vi runt Halmstad som använder program-
met Disgen för att få ordning på vår
släktforskning träffades i våras för
att utbyta erfarenheter. Vi hade en
trevlig dag och jag tycker att det kan
vara dags för en fortsättning nu. Vi
träffas på samma ställe som förra
gången d.v.s. Östergårdsskolan i
Halmstad, ingång vid expeditionen.
Även ni som inte var med förra gången,
men som är intresserade är välkomna.

Mötet blir lördagen den 7 oktober
kl.10.00. Är det något ni undrar över
ring 035-128864.

Sven Johansson

HALLANDSFARARES INFORMATION nr 11
kommer ut i v.42. Välkomna med en
kortare genealogisk berättelse i
storleksordning med den på följande
sida insänd av Magnus Lundberg,
Halmstad.

SVERIGES SLÄKTFORSKARFÖRBUND

SSf håller den 16-17 september års-
stämma i Sundsvall. Midälva Genea-
logiska Förening, som firar 10-års
jubileum är värd. Utställningar,
föredrag och middag ordnas.
Ytterligare upplysningar fås av
Charlotte Lindgren tel 0346-18110.

SLÄKTFORSKARFÖRTECKNING: Föreningen har nu beslutat att lägga in
släktforskarförteckningen på data. Vi har av Skånes Genealogiska Förbund fått
ett av dem utvecklat dataprogram för just detta. I Skåne håller de just nu på
med att samla underlag till sin nya släktforskarförteckning.

Vi i Hallands Genealogiska Förening har redan börjat med att lägga in uppgifter-
na från den nuvarande släktforskarförteckningen. Men med hjälp av dataprogrammet
kan vi sortera och söka efter uppgifter på ett enkelt sätt, och för att kunna
utnyttja dessa möjligheter vill vi ha in lite utförligare uppgifter av medlem-
marna. Därför vill vi gärna att ni fyller i den blankett som följer med som
bilaga, och sedan skickar in den. Den nuvarande forskarförteckningen innehåller
uppgifter från 40 medlemmar, eftersom föreningen har över 200 medlemmar hoppas
vi att det kommer uppgifter från riktigt många av er som inte tidigare finns
med. Förhoppningsvis blir arbetet klart under hösten och föreningen hoppas kunna
ge ut den nya forskarförteckningen i tryck till nästa vår.

Några i fyllnadsanvisningar: Det finns inget beslut om någon nyutgåva
av Svensk släktforskarförteckning, men genom att svara ja kommer uppgifterna
att vara med där när det blir aktuellt. Detta innebär också att ni inte är be-
gränsade till att lämna uppgifter om Halland.

När det gäller uppgifter om gård/by bör ni ha uppgifter om minst en generation
på gården för att ta med den.

Precisera gärna släktnamn i tid och rum eftersom många namn finns i flera
släkter.

När raderna tar slut, fortsätt på baksidan eller på ett annat papper.

HALLÄNINGAR MED HOLLÄNDSKA ANOR

Den 10 november 1728 föddes Eva Margareta Winberg i Åkraberg, Anders Swensgård, Vårö socken. Hon var dotter till Johan Lorentz Winberg och hans hustru Maria Pihl. Johan Lorentz Winberg var troligen inte endast bonde, eftersom det i hans bouppteckning från 1753 i Viske häradsrätt fanns bl a en stor svart täckvagn med fyra hästar, ostindiskt porslåg, matsilver, pistoler en "musqwette", möbler som inte var vanliga i bondehem, dessutom fanns i boet ett s k spanskt rör d v s en silverskodd spatserskäpp, som vid denna tid var en stor statussymbol.

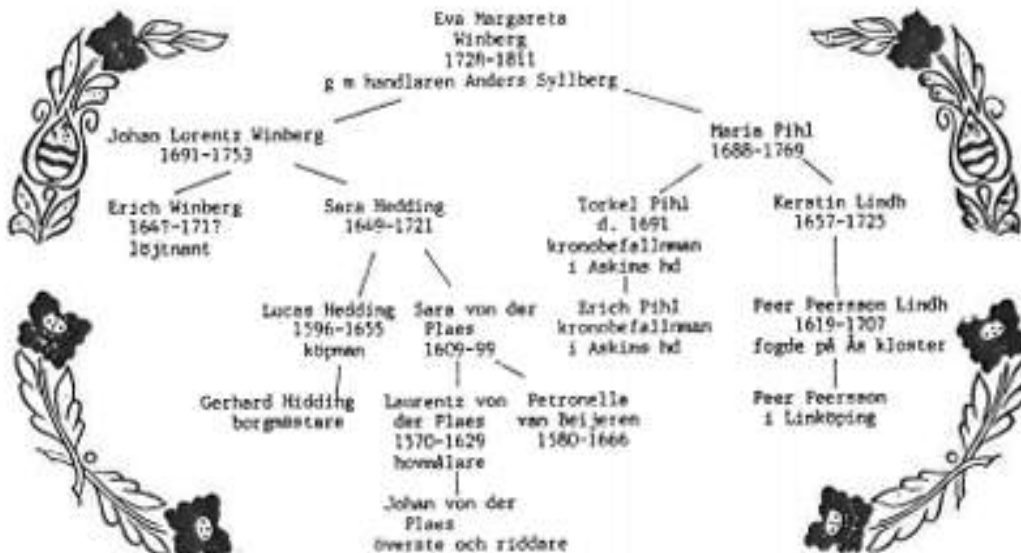
Johan Lorentz Winberg föddes 11 oktober 1691 i Bokenäs, Göteborgs o. Bohuslän, som son till löjtnanten Erich Winberg och dennes hustru Sara Hedding. Erich Winberg hade en gedigen militär karriär, som började 1673, då han blev musketare vid livgardet i Stockholm, men Winberg var troligen från Halland, där han föddes i början av 1640-talet. 1677 blev Erich fältväbel i marinen under överste Brakel och under denna tid var han med i sjöslaget vid Öland mot danskarna, där "Kronan" gick under. Elva år senare blev han förflyttad till Norra Skånska kavalleriregementet och sedan vidare till det halländska Riksänkedrottningens livregemente till häst och ryttmästare Carl Leijonrahnns kompani och slog sig ned på löjtnantsbostället Stora Barared i Gällinge. Där bodde Winberg endast ett år, ty han bytte tjänst med löjtnanten Jacob Bundy i Bokenäs. Där bodde Winberg till 1695, då han återvände till Gällinge och Stora Barared och stannade där till pensioneringen efter slaget vid Helsingborg i februari 1710. Därefter

tillbringade han sina dagar på frälsehemmanet Drared nr 3, Måns Björsgård, Veddige, där sttlingar till honom bodde i över 150 år. Förutom sonen Johan Lorentz hade makarna två barn till, båda söner vid namn Lucas, löjtnant vid Älvsborgs regemente och Jonas, brukare av Drared, vars barn antog patronymikon istället för släktnamnet.

Erich Winbergs hustru Sara Hedding eller Hidding (båda stavningsalternativen används av släkten) var född 1649 i Stockholm och dotter till köpmannen Lucas Hidding och Sara von der Plaes. Erich Winberg träffade troligen Sara Hedding under sin tjänstgöring i Stockholm och de gifte sig i Skåne 1680.

Både Lucas Hedding och Sara von der Plaes invandrade från Holland. Lucas inkom på 1620-talet från Over-Yssel, där hans fader var borgmästaren Gerhard Hidding. Sara von der Plaes var dotter till den på sin tid mycket berömda hovmålaren hos Gustav II Adolf Laurentz von der Plaes (även kallad van de Plaas och de Pläätz) och dennes hustru Petronella Dirchtsdochter van Beijeren "auss einen uhralten adelichen Stam entsprossen". Laurentz von der Plaes var son till översten, riddaren och kanalbyggaren i Bryssel Joahn von der Plaes. Familjen var reformerta trosbekännare och tvingades lämna Belgien och fly till det vänligare inställda Holland. År 1618 skrev Laurentz ett kontrakt med kung Gustav II Adolf och fick lön med svavel från Dylta i Närke. Han startade också ett järnbruk benämmt Axbergshammar utanför Örebro. Samtliga målningar, förutom ett självporträtt förstördes i slottsbranden 1697.

Magnus Lundberg

Kyrkobokföringens historia

1900 - TALET

Forts från föreg nr

MANTALSSKRIVNINGEN

I mantalskommissarieinstruktionen av år 1693 stadgades att prästerna skulle vara med vid mantalsskrivningen. Personuppgifterna skulle tagas från kyrkoböckerna, och dem hade prästerna hand om.

I bestämmelsen stod att kyrkoherden skulle "hafwa med sig Kyrkio-Boken." Syftet var från början en personbokföring för att man skulle kunna skriva ut soldater till krigstjänst. På 1600-talet blev mantalsskrivningen ett instrument i beskattningens tjänst. Ett hemmans storlek i kameralt avseende mättes i mantal. Man utgick från gårdens avkastningsförmåga. Grundskatter m.m. beräknades efter mantalet. Kyrkoherdens kunskap om personerna var en borgen för att längderna blev riktiga och fullständiga. I realiteten blev han sekreterare vid förrättningarna. Men att vara sekreterare det ville inte prästerna vara med om. De protesterade och en bitter strid uppstod. Så småningom befriades prästerna från skyldigheten att närvara vid mantalsskrivningsförrättningarna. Det bestämdes att efter avslutad förrättning skulle mantalslängden undertecknas av landshövdingen och pastor eller dess ombud, mantalsskrivaren och tvenne socknens eller församlingens invånare.

Detta med mantalsskrivning behandlas utförligare på annan plats i medlemsbladet av Sperling Bengtsson.

1800 - TALET

På 1800-talet började man tala i litet mer "moderna" termer när det gällde kyrkobokföringen.

Statistiska centralbyrån upprättades.

Husförhörslängderna ersattes av församlingsböckerna år 1894. Detta var det viktigaste som hände på 1800-talet i denna fråga.

Kyrkobokföringen i vårt århundrade präglas av att alla invånare oavsett trossamfund bokförs.

Arbetsuppgifterna på pastorsexpeditionerna har blivit så omfattande att man anställer särskild kontorspersonal. Till en början var det så att prästerna fick skrivhjälp. Men numera har kontorspersonalen tagit över det mesta av Kyrkobokföringsarbetet. Det anordnas speciella utbildningskurser och dessa pågår fortlöpande för att man skall kunna hålla steg med utvecklingen.

Som ni säkert alla vet, så är kyrkobokföringen nu i stöpsleven. Riksdagen beslutade 1987 att kyrkobokföringen skall flyttas till lokala skattemyndigheten och försäkringskassorna. Detta är på många sätt märkligt eftersom vår kyrkobokföring ligger på en internationellt sett mycket hög nivå med värdefulla uppgifter från långt tillbaka i tiden. Hur detta i framtiden skall utformas vet vi inte och de som har suttit och bestämt om detta vet det inte heller. Resultatets kvalitet är en öppen fråga. Jag är glad att jag slipper besvara den.

Ingrid Thorén

Källa: Den svenska folkbokföringens historia under tre sekler av Arvid Wannerdt.

MANTALSLÄNGDERNA & SLÄKTFORSKAREN

Släkthistoriskt Forum No2/89 kallas Mantalslängderna & Släktforskaren, är ett temanummer där redaktör Håkan Skogsjö tar läsaren med på en spännande "upptäcktsfärd" bland Mantalslängderna (Mtl). Han beskriver hur Mtl kom till, utvecklades och användes och nu kan användas av släktforskare. För den oinvigde är detta nummer ett måste att studera och en rik källa för alla som sysslar med släkt- och hembygdsforskning.

Mtl fördes olika runtom i landet och eftersom ett sådant temanummer måste hållas rätt allmänt för hela landet, skall det kommenteras utifrån erfarenheter av Mtl i Halland.

Den äldsta motsvarigheten till Mtl eller Kvarntullslängderna som de först kallades, för Halland, Skåne, Blekinge, Gottland och Jämtland berörs inte. Det är också ett rätt tunnt material, inte så användbart och som väntar på utförlig presentation.

Från år 1645 och 1658 har den svenska kronan med dess växande byråkrati gett oss sentida släkt- och hembygdsforskare en rik källa att anlita när det gäller våra anfäder. Deras namn, hemvist, familj och släkt samt grannar i byn och socknen. Så sitter man där med allt fler kolumner i Mtl ju närmare man kommer vår egen tid, vilket belyses på sid. 8: "Kolumner, kolumner..." Utvecklingen visas på ett utomordentligt sätt genom utdrag med några års mellanrum och en utförlig förklaring. Kolumnerna blir många och för enkelhets skull, skrevs rubrikerna till dem bara på första sidan i volymen eller fögderiet. Därför måste man alltid leta sig tillbaka eller göra anteckning om det. En nyhet är, att kolumnerna numrerats 1823, sid. 10-11, Men all denna möda besparas forskaren när tryckta formulär började användas på 1800-talet.

En tröst för nybörjaren kan vara, att även en så rutinerad forskare som redaktören HS fallit i en fälla på sid. 9, 1773: Under Kjeplunda har bara 2 ten tagits med, vilket verkar konstigt, men en närmare granskning ger 1/ framför 2 = $\frac{1}{2}$ ten. Men det är sådant, som man inte upptäcker förrän efter "tionde granskningen" av texten.

Olikheter mellan olika län har inte berörts, men en viktig sak som man rätt snart upptäcker vid användandet av Mtl är när Jordeboksnreringen infördes. Märkligt nog finns den med på sid. 8, 1723, men inte 1773 och för undertecknad har det alltid stått som en självklarhet, att denna numrering infördes samtidigt i hela landet 1719-20.

Skall man därför följa ett hemman eller en gård i en stor by före 1719, måste alltid det personnamn tas med,

som här infördes i de första Kvarntullslängderna på 1640-talet. Detta är namnet på den åbo på varje hamman, som skulle svara för att skatterna betalades. Visst fanns det också på den tiden åbor med samma namn i samma by, och det kan vara förvillande men fungerar rätt bra. Med åren förkortades dessa namn så att t.ex. Jöns Jönssons gård blev Jönsgård.

En annan iakttagelse som man rätt snart gör, är att Mtl fördes efter ett visst geografiskt system genom socknen. Trots uppdelningen i skatte, krono, in- och utsockne frälse, lär man sig detta rätt snart, ett system som i stort sett har följts fram till vår tid. Variationer och omläggningar förekommer, som skatteköp under 1700-talet och liknande.

På sid. 18 ställs frågan: "Mantalslängden huvudkälla eller komplement?" Allt eftersom den tyska eller gotiska stilen kunde tydas och läsas bättre och bättre, har Mtl mer och mer utgjort en nödvändig källa jämsides med Ministerialböckerna och ett måste där de senare har luckor eller fattas helt. I det följande kapitlet "Brunna kyrkböcker återskapas med hjälp av mantalslängderna" tas en brännande fråga upp (förlåt vitsen).

I kyrkböckerna kan vara luckor på flera år eller också fattas helt, har kanske just brunnit upp. Med några exempel visas hur den felande källan åtminstone delvis kan ersättas. Den uppställning för rekonstruktion, som här använts ger sig väl själv, men tycks ändå vara inspirerad av det generalregister som upprättas i Finland och som jag också har försökt använda. Liksom för HS stod det rätt snart klart, att en tidsperiod på 20 år var lagom, samt att man naturligtvis räknar från 1,2-1761 och inte från stum nolla-1760, som man tyvärr ser ibland. Uppslaget är bra och manar till efterföljd och utveckling av den, som har ambitionen att fylla luckorna i kyrkböckerna. Helt kan det ju inte ersättas, eftersom man bara får ungefärligt datum och visst känns det som att hitta en guldklump, när man finner en vigselnotis från angränsande socknar som ju ofta är fallet. En metod som är rätt användbar är en uteslutningsmetod som används om t.ex. medeltida adel. Det finns ju få årtal att hållas till och har man då ett årtal då personen ifråga säkert levde och ett senare där han betecknas som död - Sahlig - så får man ett ungefärligt dödsår.

Nästa kapitel "Varifrån kom de?" behandlar uppgifter om flyttningar i Mtl. Under större delen av 1700-talet finns alltid anteckning om vart en person flyttade. Det tycks ha räckt, för man letar förgäves efter motsvarande uppgift på den gård, dit inflyttningen skett och det kan vålla vissa svårigheter. Genom att skriva av en serie Mtl är för år för en socken, Harp inge och Steninge, samt jämföra och anteckna inflyttningar har Mtl blivit mera användbart.

Detta temanummer Mantalslängderna & Släktforskaren finns givetvis i HGF:s bibliotek på Brooktorpsgården i Halmstad och anbefalles till flitigt studium. Om detta vore mera att skriva, men bäst är ändå, att envar studerar och tillgodogör sig innehållet utifrån egen erfarenhet och de mål som ställts upp.

Till sist ett litet exempel på vad man kan få ut av Mtl och som inte

framgår av kyrkböckerna: Omkring 1750 hade Per Andersson, No2 Skintaby Storegård och Nils Persson, No2 Haverdal Nils Jeppesgård, Båda i Harplinge socken, kommit överens om s.k. syskonbyte. Per A. skulle gifta sig med Nils P:s syster Johanna och flytta till No2 Haverdal och Nils P. å sin sida gifta sig med Per A:s syster Gunill och därmed flytta till Storegård. Av någon anledning gick det om intet. 1751 flyttade Per A. tillbaka till Storegård och Nils P. hem till Haverdal. Nästa år hade Per A. i Storegård en aman fästemo Johanna från No4 Swallebo, en grängård, dit systemen Gunill flyttade. Nils P. var ogift 1754 men det hela fick ett lyckligt (?) slut, då han gifte sig med pigan Annicka från No3 Haverdal och Per A. med fästemon Johanna. Resten kan kompletteras genom Vigselsbok och så vidare.

Sperling Bengtsson

E F T E R L Y S N I N G A R

Jag söker:

Uppgifter om Nils Månsson el. Mårtensson, född 4 nov 1816, under åren fram till 1844, då han finns på Södra roten 188 i Halmstad. De första åren står det Månsson i husförhören, men senare ändras det till Mårtensson. Han blir senare en av de första poliserna i Halmstad, och enligt uppgift från polisens arkiv i Halmstad skall han vara född i en ort som heter Domsö i Småland. Denna ort har jag inte lyckats hitta.

Föräldrar och födelseort för Per Jönsson född trol. 1755 och Marjana Börjesdotter född trol. 1775. De gifte sig i Kvibille 1813 och bor sedan på torpet Björkenholm i Kvibille hela livet. Per har trol. varit gift tidigare, det finns en Bengta Andersdotter som dör på Björkenholm 1810, det skulle kunna vara hans första fru.

Jag är också intresserad av uppgifter om torpet Björkenholm där jag har släkt i flera generationer.

Sven Johansson Tel 035-128864
Kalendevägen 10
302 39 Halmstad